

FEHMİ IŞIKLAR
Metris'ten Meclis'e

Söyleő
EKİN KADIR SELÇUK

İletişim Yayınları 3286 • Anı Dizisi 98
ISBN-13: 978-975-05-3487-4
© 2023 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2023, İstanbul

EDITÖR Tuğrul Paşaoğlu
DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu
KAPAK Suat Aysu
KAPAK KOLAJI Fehmi Işıklar Arşivi
UYGULAMA Hüsnu Abbas
DÜZELTİ Begüm Hazar Keleş

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul
Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

FEHMI IŞIKLAR

Metris'ten Meclis'e

SÖYLEŞİ
Ekin Kadir Selçuk

FEHMİ IŞIKLAR 1941 yılında Şanlıurfa'da doğdu. Kırıkkale Makine Tekniker Okulu'ndan mezun oldu. Makine Kimya Endüstrisi Mühimmat Fabrikası'nda çalıştı. Türk-İş'e bağlı Metal-İş Federasyonu'nda genel sekreterlik yaptı. Çağdaş Metal-İş Sendikası'nın kurucu genel başkanı oldu. Ardından DISK yürütme kurulunda yer aldı, 1977'den itibaren DISK genel sekreteri oldu. 12 Eylül askeri darbesinden sonra tutuklandı, idamla yargılandı, dört yıl hapis yattı. 1987 seçimlerinde SHP'den Bursa milletvekili seçildi. 1990 yılında SHP'den istifa ederek Halkın Emek Partisi (HEP) kurucuları arasında yer aldı ve partinin genel başkanı oldu. 1991 seçimlerinde SHP'den Diyarbakır milletvekili olarak seçildi, bu süreçte TBMM başkanvekilliği görevinde bulundu. 1993 yılında Anayasa Mahkemesi kararıyla HEP kapatılırken Işıklar'ın da milletvekilliği düşürüldü. Siyasete SHP çatısı altında devam eden Işıklar, SHP ve CHP genel başkan yardımcılıkları görevlerinde bulundu. Evli ve 6 çocuk babası olan Işıklar'ın *DISK Davasında Savunma* adlı bir kitabı vardır.

EKİN KADIR SELÇUK 19 Ocak 1981'de İstanbul'da doğdu. Lisansını İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo TV Sinema Bölümü'nde yaptı. Mezuniyetinden sonra *Radikal* gazetesinde çalıştı. Yüksek lisansını İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Siyaset Çalışmaları Bölümü'nde bitirdi. Doktorasını Ankara Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde tamamladı. Doktora tezinden türetilen ilk kitabını, *Mücadeleciler - Mücadele Birliği (1964-1980)* adıyla 2018 yılında İletişim Yayınları yayımladı. İlk öykü kitabı *Gençlik Güzel Şey* adıyla 2022 yılında İletişim Yayınları'ndan çıktı. Şu an Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

“BİR MECBUR İNSAN” FEHMİ İŞIKLAR: SENDİKACI, SİYASETÇİ · EKİN KADİR SELÇUK	7
ÇOCUKLUK VE GENÇLİK DÖNEMİ	13
İŞÇİLİK VE TÜRK-İŞ’TE SENDİKACILIK DÖNEMİ.....	31
DİSK YILLARI.....	73
12 EYLÜL VE CEZAEVİ YILLARI.....	117
SİYASET YILLARI: SHP DÖNEMİ.....	153
HEP SÜRECİ.....	181
FOÇA YILLARI	247
SON DEĞERLENDİRMELER.....	269

“BİR MECBUR İNSAN” FEHMI IŞIKLAR: SENDİKACI, SİYASETÇİ

EKİN KADİR SELÇUK

Fehmi Işıklar, işçilerin “kendinde sınıf”tan “kendi için sınıfa” evrildiği 60’ların sonunda, Kırıkkale Makine Kimya Endüstrisi’nde çalışırken sendikal mücadeleye katıldı. TÜRK-İŞ’e bağlı Metal-İş Federasyonu’nda “profesyonel” sendikacı oldu. Sendika yönetimiyle yaşadığı “kan uyuşmazlığı” nedeniyle ayrılarak “bağımsız” Çağdaş Metal-İş’i kurdu. 1970’lerin ikinci yarısında bir yandan emek mücadelesi daha da ivmelenir, öte yandan ülkede iç savaş hali ortaya çıkarken Işıklar sendikasıyla birlikte DİSK’e katılmaya karar verdi. Önce Kurucu Genel Başkan Kemal Türkler’in yönetiminde DİSK Yürütme Kurulu’nda yer aldı, ardından Abdullah Baştürk’ün yönetiminde “ikinci adam” olarak DİSK genel sekreteri oldu. TARIŞ direnişinden, 1 Mayıs 1977 katliamına dek işçi sınıfı hareketinin köşe taşlarının doğrudan tanığı ve tarafı oldu. Bazen öfkeyle, bazen hayal kırıklığıyla ama her daim umut ve dirençle mücadelesini sürdürdü.

12 Eylül tüm umutların tükendiği dönüm noktası mıydı? Işıklar darbenin ardından teslim olmadı, yakalandı. 1984’te hapisten çıktığında ortak olduğu ilk iş, sadece ona değil tüm toplumsal muhalefete hayatı dar etmiş bir kişinin adını taşıyordu: Evren Ticaret. İlk olarak dükkânın adını değiştirdi. Ardından DİSK yönetimindeki arkadaşlarıyla birlikte politik müca-

deleye katılmaya karar verdi. 1980'lerin ortası, 60 ve 70'lerin iyimserliğini taşımasa da kıpırdanışların başladığı bir dönemdi. DİSK kapalıydı, Erdal İnönü'nün genel başkanlığındaki Sosyal-demokrat Halkçı Parti (SHP) çağdaş bir sosyal demokrat parti olma iddiasıyla yola çıkmıştı. SHP toplumun demokrasi ve sosyal haklar için başlattığı mücadeleye bazen önderlik eder, bazense onun gerisinde kalırken Işıklar ve DİSK yöneticileri için mümkün olan en uygun mücadele kapısıydı da. 1987'de Işıklar ve Baştürk SHP'ye katıldılar, 1987 seçimlerinde milletvekili oldular.

60 ve 70'ler emek mücadelesini öne çıkarmışken, 1980'lerde en az onun kadar yakıcı, "Kürt sorunu" gündeme gelmişti. 1989'da Paris'te düzenlenen Kürt konferansına katıldıkları için yedi milletvekili SHP'den ihraç edildiler. Fehmi Işıklar konferansa gitmemişti. Ama ihraç kararı üzerine Abdullah Baştürk'le birlikte SHP'den istifa etti. Ayrılan milletvekillerinin dışında soldan ve Kürt siyasetinden geniş bir katılımla, Kürt hareketinin ilk yasal siyasi örgütü Halkın Emek Partisi'ni (HEP) kurdular. Işıklar HEP'in kurulmasının, hem PKK'yı hem de devletin asayiş ve istihbarat unsurlarını kastederek, "elinde silah olan hiç kimseyi mutlu etmediğini" söylüyor. HEP'in siyasete koyulmasının hemen ardından Güneydoğu'da "faili meçhul" cinayetler başladı. İlk olarak HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın kaçırılarak öldürüldü. Bütün bu şiddet saldırılarına, hukuk dışı engellemelere ve provokasyon teşebbüslerine rağmen HEP "Türkiye partisi" olarak var olma mücadelesini sürdürdü. Tarihi erkene alındığı için 1991 seçimlerine parti olarak katılma hakkını kaybeden HEP, SHP ile seçim ittifakı yaptı. Fehmi Işıklar dahil HEP milletvekilleri ve diğer Kürt siyasetçileri, dönemin yasası gereği partilerinden ayrılıp SHP listelerinden seçime girdiler ve milletvekili seçildiler. SHP, Demirel'in DYP'si ile koalisyon kurarak iktidar oldu. "Kürtçe yemin krizi" ve "Nevruz olayları" sonrasında HEP kökenli 18 milletvekili SHP'den istifa ettiler. Fehmi Işıklar, "Türkiyelik" ve "sosyalist ve sosyal demokratların geniş birliği" gerekçesiyle HEP'e dönmedi. Ancak 1993'te HEP Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatıldı. Mil-

letvekilliği düşürülen tek isimse SHP'de kalmayı sürdüren Fehmi Işıklar oldu. Işıklar milletvekilliği düşürüldükten sonra da SHP içinde siyaset yapmaya devam etti. Meclis başkan vekilliği ve hatta SHP ile CHP birleştiğinde bir süre CHP genel başkan yardımcılığı yaptı. Hiçbir zaman yıldızının barışmadığı, hep karşısında yer aldığı Deniz Baykal'ın CHP'yi "ele geçirmesi" ile partiden ayrıldı.

Yakın Türkiye tarihi üzerine çalışan bir akademisyen olarak Fehmi Işıklar üzerine bir söyleşi kitabı hazırlama fikri oluştuğunda oldukça heyecanlandım. Işıklar 1960'lardan itibaren Türkiye'deki en kilit tartışmaların içinde yer almış, kritik olaylara tanık, "az taraf, çokça aracı" olmuş bir sosyalist sendikacı ve Kürt siyasetçiydi. Fehmi Işıklar'la yapılacak bir söyleşi, yaşam öyküsünün ötesinde, Türkiye'nin uçlarda, yoğun yaşanmış çalkantılı bir döneminden olgular, izlenimler ve gözlemler içerecekti.

İlk görüşmemizi gerçekleştirdiğimiz Kızılcahamam'da biraz tedirgindim. Işıklar hayat hikâyesini yazıya dökcek kişiyi tanımak istiyordu. Beni sorularla sıkıştırdı, bir bakıma rollerimiz değişmişti. Ama giderek "olması gerekene", olağana döndük. Yaşadığı Eski Foça'da yaptığımız diğer görüşmelerde, Fehmi Işıklar benim için Sayın Işıklar'dan, (bir milletvekiliyle konuşurken insan ister istemez başta bu dili kullanıyor sanırım) Fehmi Bey'e, oradan da Fehmi Abi'ye doğru evrildi. O, konuşmalarımızı titizlikle incelerken, olmazsa olmaz dediği şeyleri ısrarla bana hatırlatmayı sürdürürken, bazen önerdiği bir şey benim kafama yatmadığında ve bunu ona anlattığımda, ikna olursa ısrarından vazgeçiyor ve benim önerimi kabul ediyordu. Bir yandan doğru olduğunu düşündüğü, inandığı fikri savunurken diğer yandan konuşmaya, uzlaşmaya son derece açık bir tutum sergiliyordu.

Bu yönü Işıklar'ın "başardıklarında" büyük bir rol oynamış görünüyor. "Sol siyasetlerin" güç mücadelesi verdiği DİSK'te veya farklı hiziplerin yarıştığı SHP'de ya da "örgütlerin" egemenlik kurmaya çalıştığı Kürt hareketinde bir siyasete angaje olmadan, hiziplere katılmadan, örgütlerle organik bağ kurma-

dan, önder ve yönetici olabilmek ve kalabilmek bu kişiliğinin sonucu diye düşünülebilir: Fikrini dosdoğru savunurken, anlaşmaya açık olmak, uzlaştıran, kolaylaştıran, “arayı bulan” olmak Işıklar’ın yaşam sırlarından biri gibi duruyor.

Bu tutum; bir yanıyla “ötekiyle” konuşmak, ortak noktada anlaşmak, “çözmek” imkânı verir. Ama diğer yandansa “Ne İsa’ya ne Musa’ya yaranır” durumuna düşülebilir. Nitekim Işıklar’ın hayatında bu iki vaziyetle de karşılaştığını görüyoruz. Belki de bunun en bariz örneği Kürt hareketi içinde o dönemde bulunduğu konumdur. Işıklar SHP’den HEP’e geri dönmediği için Kürt hareketindeki bazı kişilerden çok ağır eleştiriler almış, hatta zaman zaman hain damgası yemiştir, ama Kürt siyasi hareketi içinde milletvekilliği ilk düşürülen kişi de odur.

Bu kitabı elbette dönemi merak edenler, araştırmacılar, emek mücadelesine ve Kürt siyasi hareketine katılmış insanlar okuyacaktır. Ama doğrusu ben en çok öğrencilerin okumasını isterim. Bunun bireysel-psikolojik ve toplumsal-siyasal iki sebebi var:

Birincisi derslerinde başarısızlık sergiledikleri, özel yaşamlarında işler yolunda gitmediği için mutsuzluk yaşadıkları zamanlarda yakınrken, yaşını başını almış biri gibi hayatın iniş çıkışlarla dolu olduğunu, her bir iniş-çıkışı bir deneyim olarak kabullenip yola devam etmeleri gerektiğini, kendi meselelerini kolayca çözmüş biri havasında anlatmaya çalışırım. Uzun yaşamında son derece sert iniş çıkışlar yaşamış biri olarak Fehmi Işıklar’ın bu konuda onlara çok önemli bir örnek teşkil ettiğini düşünüyorum.

İkincisi Türk Siyasi Tarihi, Türkiye’nin Toplumsal Yapısı gibi derslerde anlatmaya çalıştığım olguları birinci ağızdan birinin tanıklığıyla dinlemelerini isterim. Dahası, Türkiye’nin şu an neden ve nasıl bu hale geldiğini anlamaları açısından bu kitabın yine çok önemli olduğu kanısındayım.

Yaşar Kemal, *İnce Memed* romanında şöyle der: “Her insanın içinde bir mecbur kurdu, bir İnce Memedlik kurdu, bir Köroğluluk kurdu var. İnsanoğlunun içinde bu kurt oldukça insanoğlu ne olursa olsun yenilmeyecek. Sen insanoğlunun için-

deki kurtsun, ne olursan ol, nereye gidersen git. İşte insanoglunun içindeki bu kurt yiterse insanlık da işte o zaman insanlıktan çıkar.” Yaşar Kemal’in kullandığı bu “mecbur insan” kavramı bana göre Fehmi Işıklar’ın hayatını, mücadelesini anlamamız için son derece önemli. 1970’lerin çetin koşullarında emek hareketi içinde yer alan, bu yüzden idamla yargılanan, hapis yatan, işkence gören bir insanın, 1990’larda bu kez onun kadar zor “Kürt sorunu”nda sorumluluk almaktan çekinmeyişi başka bir kavram daha iyi anlatamaz diye düşünüyorum. Işıklar söyleşiyi, insanların eşit ve özgür olduğu, savaşız bir dünya uğruna mücadele verenlere adanarak bitiriyor. Umarım rol çalmış olmam, ama bu kitapta ufak da olsa bir katkı varsa, ben de onu, Yaşar Kemal’e, İnce Memed’e atıfla, ‘mecbur insan’lara ithaf etmek isterim.

Bir de tabii, bana söyleşi yapmayı, gazeteciliği öğreten değerli abim, manevi babam Nazım Alpman’a.